

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અધીર નૈયા

વિરુદ્ધ

પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય

ઓક્ટોબર ૧૬, ૧૯૭૪

[ન્યાયમૂર્તિઓ વાય. વી. ચંદ્રચુડ અને આર. એસ. સરકારિયા]

ભારતનું બંધારણ, અનુચ્છેદ ૩૨-હેબીયસ કોર્પસ-એક અલગ ઘટના પર આધારિત અટકાયત-ન્યાયી છે કે નહીં તે આધારોની પર્યાપ્તતા-જો કોઈ વાજબી વ્યક્તિ નિષ્કર્ષ પર ન આવી શકે તો અપીલની અદાલત આવી શકે છે કે કેમ ભૂતકાળની વર્તણૂકથી ભવિષ્યને લગતી આશંકા.

અરજદારને મેઈન્ટેનન્સ ઓફ ઇન્ટરનલ સિક્યુરિટી એક્ટ હેઠળ આ આધાર પર અટકાયતમાં લેવામાં આવ્યો હતો કે એક ચોક્કસ દિવસે તેણે તેના સાથીઓ સાથે મળીને ખાધાન્નથી ભરેલી રેલવે વેગન તોડી હતી. અનુચ્છેદ ૩૨

હેઠળ આ અદાલતમાં દાખલ કરાયેલી રિટ પિટિશનમાં અરજદારે દલીલ કરી હતી કે તેમને એક અલગ ઘટનાના આધારે અટકાયતમાં લેવામાં આવ્યા હતા અને કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ સંભવતઃ આ નિષ્કર્ષ પર આવી શકે નહીં કે અરજદારને સમુદાય માટે જરૂરી પુરવઠો અને સેવાઓની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે કામ કરતા અટકાવવા માટે અટકાયત કરવી જરૂરી છે.

પ્રતિવાદી દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અટકાયતના આધારોની પર્યાપ્તતા એ ન્યાયી મુદ્દો નથી અને અદાલતો જે વિચારણા કરી શકે છે તે એ છે કે શું અટકાયતના આધારો તે આધારો પર આધારિત છે કે જેના પર અટકાયતનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે. જો ખાદ્ય પદાર્થોની ચોરી કરવાના હેતુથી વેગન તોડવું એ સમુદાય માટે જરૂરી પુરવઠો અને સેવાઓની જાળવણી સાથે જોડાણ ધરાવે છે, તો અટકાયતને તમામ પ્રસંગોએ સમર્થન આપવું આવશ્યક છે અને અદાલતોને આ પ્રશ્નમાં પ્રવેશવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી કે શું અટકાયત અધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી હકીકતોના આધારે અન્ય કોઈ નિષ્કર્ષ શક્ય હતો કે કેમ.

અટકાયતને રદ કરીને,

ઠેરવ્યું: દેબુ મહતો વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, (૧૯૭૪) ૪ એસ. સી. સી. ૧૩૫ કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણયને પગલે, તે સાચું છે કે અદાલતો

અટકાયતના આદેશની ઔચિત્ય પર અપીલમાં બેસી શકતી નથી. પરંતુ અટકાયત માટે જરૂરી આધારોની પર્યાપ્તતાના સંદર્ભમાં અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર અને તે તપાસવા માટેના તેના અધિકારક્ષેત્ર વચ્ચે તફાવત છે કે શું કોઈ વાજબી વ્યક્તિ આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે કે જ્યાં સુધી કોઈ વ્યક્તિની અટકાયત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે સંભવતઃ સમાન વર્તણૂકમાં સામેલ થશે. જ્યાં સુધી અટકાયતના આધારો અટકાયતના હેતુને અનુરૂપ હોય ત્યાં સુધી અદાલતો અટકાયત અધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી માહિતીના પુરાવા મૂલ્યનું વજન કરતી નથી. વર્તમાન કેસમાં, કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ વેગન તોડવાના એકમાત્ર કૃત્યના આધારે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી શકે નહીં કે અરજદારની અટકાયત કરવી જરૂરી છે. અરજદાર અને તેના સંદર્ભને આભારી અધિનિયમની પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને અને માત્ર એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે અટકાયતનો આધાર એક જ ઘટનાનો ઉલ્લેખ કરે છે, જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા સંતોષ થયો કે અરજદાર, જ્યાં સુધી અટકાયત ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, ભવિષ્યમાં સમાન કૃત્યો કરે તેવી શક્યતા છે, જે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ સંભવતઃ પહોંચી શકતી નથી. અટકાયત કરાયેલા વ્યક્તિની ભૂતકાળની વર્તણૂક તેના ભવિષ્યના વર્તન અંગે આશંકા ઉભી કરે છે તે નિષ્કર્ષ ઓછામાં ઓછો તર્કસંગત હોવો જોઈએ. [જપરએ-બી. ડી.]

દીવાની અપીલીય હકૂમત: રિટ અરજી નંબર ૨૫૪/૧૯૭૪.

ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ અરજી. અરજદાર તરફે એસ.
કે. ગંભીર.

પ્રતિવાદી તરફે પી. કે. ચેટર્જી અને જી. એસ. ચેટર્જી.

અદાલતનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તી ચંદ્રચુડે આપ્યો હતો.

૨૯/૦૫/૧૯૭૨ ના આદેશ દ્વારા, જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ, ૨૪ પરગણાએ નિર્દેશ આપ્યો હતો કે અરજદારને આંતરિક સુરક્ષા જાળવણી અધિનિયમ, ૧૯૭૧ હેઠળ અટકાયતમાં લેવામાં આવે કારણ કે તે સમુદાય માટે જરૂરી પુરવઠો અને સેવાઓની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે કામ કરે છે. , અટકાયતના આધારની વિગતો આ રીતે વર્ણવેલ એક જ ઘટનાનો સંદર્ભ આપે છે:

"તે ૨૪/૦૫/૧૯૭૨ પર લગભગ ૧૦ વાગ્યે:૩૫ કલાક. તમે તમારા સાથીઓ સાથે મળીને B E X વેગન નંબર તોડ્યો. WR ૭૫૯૬૧ મથુરાપુર ગુડ્સ સાઈડિંગ્સ પર ખાધાન્રથી ભરેલું હતું અને ઘઉં અને ચોખાની ૧૦/૧૨ થેલીઓ સાથે નાસી ગયું હતું. તમારી કાર્યવાહીને કારણે પુરવઠો અને સેવાઓમાં વિક્ષેપ પડ્યો હતો.

આ હેબિયસ કોપ્રસ પિટિશનમાં જારી કરાયેલ નિયમ પ્રતિવાદીને આપવામાં આવ્યા પછી, પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટે પિટિશનના જવાબમાં પ્રતિ-સોગંદનામું દાખલ કર્યું. ઉપરોક્ત સોગંદનામાનો ફકરો ૫ કહે છે કે અટકાયતનો આદેશ જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને સંતોષ થયા પછી પસાર કરવામાં આવ્યો હતો કે અરજદારને સમુદાય માટે જરૂરી પુરવઠો અને સેવાઓની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે કામ કરતા અટકાવવાના દૃષ્ટિકોણથી અટકાયત કરવી જરૂરી હતી; જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને સંતોષ થયો હતો કે જો અરજદારની અટકાયત કરવામાં ન આવી હોય તો તે ઉપર વર્ણવેલ રીતે કાર્ય કરે તેવી શક્યતા છે; અને તે કે: "અટકાયતનો આદેશ આપતા પહેલાં મેં કાયદાનું સ્વરૂપ, જે રીતે તે કરવામાં આવ્યું હતું, સમુદાય પર આ પ્રવૃત્તિની અસર અને પરિણામ અને ખાધાન્નના પુરવઠાના પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લીધા હતા.

અરજદાર તરફે હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરે છે કે અરજદારને એક જ, અલગ ઘટનાના આધારે અટકાયત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો અને કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ સંભવતઃ એવા નિષ્કર્ષ પર ન આવી શકે કે અરજદારને સમુદાય માટે જરૂરી પુરવઠો અને સેવાઓની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહયુક્ત રીતે કામ કરતા અટકાવવા માટે અટકાયત કરવી જરૂરી હતી. આ રજૂઆત, અમારા અભિપ્રાયમાં, સારી રીતે આધારિત છે અને તેને સ્વીકારવી જ જોઈએ. દેબુ મહતો વિરુદ્ધ પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય, [૧૯૭૪] ૪ એસ. સી. સી.

૧૩૫, જિલ્લા. મેજિસ્ટ્રેટે એક આદેશ પસાર કર્યો હતો કે તેમાં અરજદારને સમુદાય માટે જરૂરી પુરવઠો અને સેવાઓની જાળવણી માટે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત રીતે કામ કરતા અટકાવવાના દૃષ્ટિકોણથી અટકાયત કરવામાં આવે. અટકાયતનો માત્ર એક જ આધાર નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, એટલે કે, અરજદાર અને તેના સાથીઓ રેલવે વેગન તોડીને શાણી ખાલી થેલીઓની ત્રણ ગાંસડીઓ દૂર કરતા જોવા મળ્યા હતા અને જ્યારે રેલવે સુરક્ષા દળ દ્વારા પડકારવામાં આવ્યો ત્યારે તેઓ લૂંટને પાછળ છોડીને ભાગી ગયા હતા. ત્રણ વિદ્યુતપૂર્ણ ન્યાયાધીશોની બનેલી ખંડપીઠે એવું માન્યું હતું કે કોઈ પણ કિસ્સામાં એક એકલું, એકલું કૃત્ય એ સંતોષ સુધી પહોંચવા માટેનો આધાર ન બની શકે કે અટકાયત કરાયેલ વ્યક્તિ ભવિષ્યમાં આવા કૃત્યોનું પુનરાવર્તન કરી શકે છે, તેમ છતાં કોઈ ચોક્કસ કેસના સંજોગોમાં અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલ વેગન તોડવાનું એક એકલું એકલું કૃત્ય સંભવતઃ કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિને સંતોષ સુધી પહોંચવા માટે સમજાવી શકશે નહીં કે જ્યાં સુધી અરજદારની અટકાયત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે સંભવિત રીતે વેગન તોડવાના વધુ કૃત્યોમાં સામેલ થશે. જે ચોરી થઈ હતી તે શાણી ખાલી થેલીઓ હતી તેના આધારે અદાલત આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી ન હતી. નિષ્કર્ષ એ સંજોગો પર આધારિત છે કે અરજદાર સામે જે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો તે વેગન તોડવાના એકાંત, અલગ કૃત્યમાં તેની સંડોવણી હતી અને બીજું, જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તેમના પ્રતિ-સોગંદનામામાં એવું કંઈ કહેવામાં આવ્યું ન હતું કે વેગન તોડવું એટલું પ્રબળ બની ગયું હતું કે વિચિત્ર

પરિસ્થિતિના સંદર્ભમાં, જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ એ હકીકત હોવા છતાં જરૂરી સંતોષ પર પહોંચ્યા કે જેના પર સંતોષ સ્થાપિત કરવામાં આવ્યો હતો તે માત્ર એક જ, વેગન તોડવાનું એકલું કાર્ય હતું. કોઈ પણ બે કેસમાં ચોક્કસપણે પરોક્ષ હકીકતો હોઈ શકે નહીં પરંતુ અમે અમારા સમક્ષના કેસની હકીકતો અને દેબુ મહતોના કેસની હકીકતોમાં કોઈ ભૌતિક તફાવત જોઈ શકતા નથી. એક જ કૃત્ય માટે અરજદારને જવાબદાર ઠેરવવામાં આવ્યો છે અને તેમાં વેગન તોડીને ઘઉં અને ચોખાની ૧૦ કે ૧૨ થેલીઓની ચોરીનો સમાવેશ થાય છે. આ કૃત્ય હિંસા અથવા બળના પ્રદર્શન સાથે નહોતું અને જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટે તેમના સોગંદનામામાં જણાવ્યું નથી કે પરિસ્થિતિની વિશિષ્ટતા અથવા પ્રચંડતાને કારણે, તેમણે અરજદારને અટકાયતમાં લેવાની જરૂરિયાત અંગે જરૂરી સંતોષ આપ્યો હતો, તેમ છતાં સંતોષ એક અલગ ઘટના પર આધારિત હતો.

પશ્ચિમ બંગાળ રાજ્ય વતી હાજર રહેલા શ્રી ચેટર્જી દલીલ કરે છે કે દેબુ મહતોના કેસમાં આ અદાલતનો ચુકાદો મુખ્યત્વે એ વિચારણાથી પ્રભાવિત હતો કે જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટે તેમના પ્રતિ-સોગંદનામામાં જણાવ્યું હતું કે અરજદાર "કુખ્યાત વેગન બ્રેક્સમાંથી એક" હતા અને રેલવે-વેગનને વ્યવસ્થિત રીતે તોડવામાં રોકાયેલા હતા. અમે સહમત થઈ શકતા નથી. દેબુ મહતોના કેસમાં અટકાયતના આદેશને અમાન્ય ઠેરવવા માટે બે આધારો માંગવામાં આવ્યા હતા. પહેલો આધાર એ હતો કે જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ સંભવતઃ એક પણ ઘટનાના આધારે

સંતોષ સુધી પહોંચી શક્યા ન હોત કે જ્યાં સુધી અરજદારની અટકાયત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે વેગન તોડવાના વધુ કૃત્યોમાં સામેલ થશે. આ દલીલ પર વિચાર કરતી વખતે, કોર્ટ દ્વારા એ હકીકતનો કોઈ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો ન હતો કે પ્રતિ-સોગંદનામામાં, જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટે એવા સંજોગોનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો જે અટકાયત કરનારને જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા. જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટેને ખરેખર કોઈ સંતોષ ન હતો તે આધાર પર આદેશને રદબાતલ કરવા માટે જવાબદાર હોવાનું માનીને, અદાલતે હુમલાના બીજા આધારને ધ્યાનમાં લેવા માટે આગળ વધ્યા, એટલે કે, અટકાયતનો આદેશ અરજદારને જાહેર ન કરવામાં આવેલા તથ્યો પર આધારિત હતો. એટલા માટે હુમલાના બીજા આધાર પર ચુકાદો એમ કહીને શરૂ થાય છે:"એક અન્ય ખૂણો પણ હતો જેમાંથી અટકાયતના આદેશની માન્યતાને અરજદાર વતી પડકારવામાં આવ્યો હતો. આ ચુકાદા પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અટકાયતનો આદેશ બે અલગ-અલગ અને અલગ-અલગ આધારો પર ખરાબ ઠેરવવામાં આવ્યો હતો અને આ મામલાના બીજા પાસા પર કોર્ટ સાથે જે કારણો જોડાયેલા હતા તે હુમલાના પ્રથમ આધાર પર તેના નિર્ણયને પ્રભાવિત નહોતા કરતા.

ત્યારબાદ રાજ્યના વકીલે વિનંતી કરી હતી કે અટકાયતના આધારોની પર્યાપ્તતા એ ન્યાયી મુદ્દો નથી અને અદાલતો જે વિચારણા કરી શકે છે તે એ છે કે અટકાયતના આધારો તે હેતુ માટે છે કે જેના માટે અટકાયતનો આદેશ

આપવામાં આવ્યો છે. વિદ્વાન વકીલ દલીલ કરે છે કે જો ખાધ પદાર્થોની ચોરી કરવાના હેતુથી વેગન તોડવું એ સમુદાય માટે જરૂરી પુરવઠો અને સેવાઓની જાળવણી સાથે જોડાણ ધરાવે છે, તો અટકાયતને તમામ પ્રસંગોએ સમર્થન આપવું જોઈએ અને અદાલતોને આ પ્રશ્નમાં પ્રવેશવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી કે શું અટકાયત અધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા તથ્યોના આધારે અન્ય કોઈ નિષ્કર્ષ શક્ય હતો કે કેમ. એ વાત સારી છે કે અદાલતો અટકાયતના આદેશોની ઔચિત્ય પર અપીલમાં બેસી શકતી નથી. પરંતુ રાજ્યની દલીલ અટકાયતને જરૂરી બનાવતા પર્યાપ્ત આધારોના સંદર્ભમાં અદાલતના અધિકારક્ષેત્ર અને તેના અધિકારક્ષેત્ર વચ્ચેના તફાવતને અવગણે છે કે કેમ તે તપાસવા માટે કે શું કોઈ વાજબી વ્યક્તિ આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે કે જ્યાં સુધી વ્યક્તિની અટકાયત કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે સંભવતઃ સમાન વર્તણૂકમાં સામેલ થશે. જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટને ઉપલબ્ધ સામગ્રીના આધારે અટકાયતનો આદેશ પસાર કરવામાં ન્યાયી ઠેરવવામાં આવ્યો હતો કે કેમ તે ધ્યાનમાં લેવા માટે અમે ચિંતિત નથી. જ્યાં સુધી અટકાયતના આધારો અટકાયતના હેતુને અનુરૂપ છે, ત્યાં સુધી અદાલતો અટકાયતના આદેશને ન્યાયી ઠેરવતા તે ડેટાની પર્યાપ્તતા નક્કી કરવા માટે અટકાયત અધિકારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલા ડેટાના પુરાવા મૂલ્યને તોલતી નથી. આ બાબતનો મુદ્દો એ છે કે અરજદારને આભારી અધિનિયમની પ્રકૃતિ અને તેના સંદર્ભને ધ્યાનમાં રાખીને, અને માત્ર એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે અટકાયતનો આધાર એક જ ઘટનાને સંદર્ભિત કરે છે, જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા

સંતોષ થયો કે અરજદાર, જ્યાં સુધી અટકાયત ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, ભવિષ્યમાં સમાન કૃત્યો કરવાની સંભાવના છે, જેમ કે કોઈ વાજબી વ્યક્તિ સંભવતઃ પહોંચી શકતી નથી. અટકાયત કરાયેલા વ્યક્તિની ભૂતકાળની વર્તણૂક તેના ભવિષ્યના વર્તન અંગે આશંકા ઉભી કરે છે તે નિષ્કર્ષ ઓછામાં ઓછો તર્કસંગત હોવો જોઈએ.

તદનુસાર, અમે અટકાયતના આદેશને રદ કરીએ છીએ, આ અરજીમાં રૂલને કાયમી કરીએ છીએ અને નિર્દેશ આપીએ છીએ કે અરજદારને તાત્કાલિક મુક્ત કરવામાં આવે.

પી.એચ.પી.

અરજીને મંજૂરી આપવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.